

конодавством України, якими виступають цивільні права, свободи та інтереси фізичних та юридичних осіб. На підставі аналізу положень Конституції України, Цивільного кодексу України, загальнотеоретичних положень цивільного права визначено сутність суб'єктивного права, свободи та інтересу, їх співвідношення з іншими подібними категоріями з точки зору реалізації права на судовий захист.

Ключові слова: право на захист, суб'єктивні права, свобода, інтерес, судовий захист.

Анотація

Sidorenko M. V. Суб'єктивні права, свободи и інтереси в качестве объекта судебной защиты (постановка проблемы). — Статья.

Научная статья посвящена исследованию объектов судебной защиты по действующему гражданскому законодательству Украины, в качестве которых выступают гражданские права, свободы и интересы физических и юридических лиц. На основании анализа положений Конституции Украины, Гражданского кодекса Украины, общетеоретических положений гражданского права определена сущность субъективного права, свободы и интереса, их соотношения с другими подобными категориями с точки зрения реализации права на судебную защиту.

Ключевые слова: право на защиту, субъективное право, свобода, интерес, судебная защита.

Summary

Sidorenko M. V. Subjective Rights, Liberties and Interests As an Object of Court Defense (Statement of the Problem). — Article.

This research paper covers the research of the objects of court defense under current civil legislature of Ukraine, which are civil rights, liberties and interests of physical and legal entities. Basing on the analysis of provisions of Ukrainian Constitution, Civil code of Ukraine, general theoretic provisions of civil law there was determined the essence of subjective right, liberties and interests, their correlation with other similar categories from the point of view of implementation of the right on court defense.

Keywords: right for defense, equitable right, freedoms, interest, court defence.

УДК 347.774

Р. В. Гуменний

ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА ТА КОМЕРЦІЙНЕ (ФІРМОВЕ) НАЙМЕНУВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ

Глобалізація економічних процесів та постіндустріальне перетворення в економіці розвинених країн, розширення товарних ринків та посилення конкурентної боротьби підвищують роль та значення торговельних марок та комерційних найменувань як об'єктів інтелектуальної власності та їх правового захисту.

Питання ролі та значення торговельних марок та комерційних найменувань в розвитку світової та національної економік в тій чи іншій мірі досліджувалися відомими вченими-цивілістами: В. Базилевичем, І. Дахном, В. Жаровим, В. Дозорцевим, В. Ільїним, О. Кохановською, О. Підпригорою, О. Святоцьким, П. Цибульовим та іншими.

При всій науковій та практичній значущості цих досліджень не всі питання цієї багатогранної проблеми знайшли своє відображення та вирішення [3; 4; 8].

Постановка проблеми. Як засвідчують численні наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, для усвідомлення загальносвітових тенденцій розвитку економічних процесів необхідно все ж таки з'ясувати:

а) які є об'єктивні економічні передумови вдосконалення засобів ідентифікації товарів та індивідуалізації товаровиробників та їх правового захисту;

б) яким чином відбуватиметься процес адаптації правової системи України в частині захисту об'єктів інтелектуальної власності до науково-технічних, економічних та соціальних умов, що постійно змінюються;

в) які існують передумови побудови загальноєвропейської (загальносвітової) системи правового захисту об'єктів інтелектуальної власності.

Метою статті є дослідження сутності права на торговельні марки та комерційні найменування за законодавством України та міжнародно-правовими нормами в контексті адаптації національного законодавства до законодавства європейських країн.

Виклад основного матеріалу

Формування правового захисту торговельної марки та комерційного найменування в Україні, як показують наукові дослідження, зтикається з комплексом науково-технічних, економічних та правових проблем, вирішення яких нерозривно пов'язано з дослідженням загальносвітових тенденцій такого захисту.

Правове визначення «торговельна марка» та «комерційне найменування», як об'єкти інтелектуальної власності ввійшли в юридичну практику України з моменту прийняття нового Цивільного кодексу України (п. 10 ст. 420, 489) та Господарського кодексу України (ст. 155) (далі — ЦК України, ГК України).

Під поняттям «торговельна марка» розуміють будь-яке позначення або будь-яку комбінацію позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами (ст. 492 ЦК України).

Торговельні марки, виконуючи функції позначення походження товарів, полегшують споживачам пошук необхідних товарів серед безлічі інших. Ця функція і є основною функцією торговельних марок, яка визначає їх роль та місце в економіці та пояснює актуальність проблеми захисту прав на торговельну марку в сучасному світі.

Як засіб індивідуалізації товару та послуг торговельна марка повинна мати розпізнавальну здатність, бути оригінальною, легко запам'ятовуватися. Це дозволяє споживачу із широкого спектра запропонованого ринком товарів вибрати той, виробник якого йому відомий і користується гарною репутацією. такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів тощо.

Крім узаконення поняття «торговельна марка» ЦК України вперше в законодавстві України ввів поняття «право інтелектуальної власності», як право особи на результат інтелектуальної творчої діяльності. Тим самим, визнавши, що право інтелектуальної власності становить особисте немайнове право інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності є різним і визначається на законодавчому рівні (ст. 418 ЦК України).

Право на торговельну марку як об'єкт інтелектуальної власності належить до майнових прав. Відповідно до ст. 495 ЦК України майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є:

- право на використання торговельної марки;
- виключне право дозволяти використання торговельної марки;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Виключне право користуватися та розпоряджатися торговельною маркою надається її власнику з моменту її реєстрації у відповідному Державному реєстрі. Воно охоплює, принаймні, два моменти, пов'язані безпосередньо з майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку: право на використання торговельної марки та право не допускати інших суб'єктів цивільного обороту до використання цієї марки, тобто виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання.

З права розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку впливає право дозволяти використання торговельної марки іншим особам шляхом надання ліцензії на використання торговельної марки або укладення ліцензійного договору.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні засвідчується свідоцтвом за винятком двох випадків, коли набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку має міжнародну реєстрацію або торговельна марка визнана в установленому законом порядку добре відомою (ст. 494 ЦК України). Майнові права на торговельну марку та інші об'єкти інтелектуальної власності носять строковий характер.

На відміну від торговельної марки комерційне найменування, згідно з ЦК України, є постійною та незмінною назвою юридичної особи, що індивідуалізує та вирізняє її з-поміж інших. Таким чином комерційне найменування є комерційним ім'ям підприємця, нерозривно пов'язаного з його діловою репутацією.

Слід зазначити, що спеціального закону про комерційні найменування в національному законодавстві на даний час немає. Відносини, пов'язані з виникненням, використанням та припиненням прав на комерційне найменування регулюється ст. ст. 489–491 ЦК України.

Відповідно до ст. 489 ЦК України правова охорона комерційному найменуванню надається при умові, якщо воно дає можливість вирізнити одну юридичну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо її діяльності. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого використання цього найменування та охороняється законом без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і не залежно від того, чи є комерційне найменування частиною торговельної марки (ст. 489 ЦК України).

Комерційне найменування відрізняється від інших засобів індивідуалізації

за умовами виникнення та припинення правової охорони, юридичної реєстрації, правомочності правовласника тощо. Право на комерційне найменування є безстроковим, а початком його фактичного використання вважається дата реєстрації. Воно належить до майнових прав і може бути відокремлене від підприємства. Право на комерційне найменування може бути припинене в результаті зміни форми власності або організаційно-правової форми підприємства, його місця знаходження.

Чинний ЦК України передбачає також можливість передачі права на комерційне найменування за договором комерційної концесії, згідно з яким одна сторона (правовласник) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) за відповідну плату право користування належним цій стороні комерційним найменуванням відповідно до зазначених у договорі умов.

Щодо охорони об'єктів інтелектуальної власності, то крім ЦК та ГК в Україні діють спеціальні закони: «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист від недобросовісної конкуренції» та інші. Як показують дослідження, ці закони застосовують дещо інший термінологічний апарат, як, наприклад, товарний знак, знак для товарів і послуг, знаки обслуговування тощо. Як стверджують фахівці, всі ці термінологічні поняття виражають одні і ті ж засоби індивідуалізації товарів і послуг, хоча не завжди сприяють їх адекватному тлумаченню.

Національне право вирішило розв'язати цю проблему шляхом надання переваги нормам ЦК України над іншими законодавчими актами. У зв'язку з цим поняття «торговельна марка» та «комерційне найменування» має пріоритет над всіма іншими поняттями засобів індивідуалізації та ідентифікації.

Що стосується законодавства зарубіжних країн (Європи, Азії та Америки), то вище означені термінологічні поняття «торговельна марка» та «комерційне найменування» не знаходять там свого відображення. Натомість законодавство Німеччини, Італії, Угорщини послуговується терміном «знаки»; Польщі, Китаю та Росії — «товарні знаки»; США, Бельгії — «торговельні знаки»; Франції — «товарний знак» і «торговельна марка». Крім цього, Паризькою конвенцією «Про охорону промислової власності» 1883 р., яка відноситься до міжнародних угод, виокремлюються виробничі або торговельні марки та знаки обслуговування. Міжнародна угода 1993 р. «Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» (TRIPS) закріпила поняття «виробничі або торговельні марки».

У праві Європейського Союзу, основними актами якого у сфері правової охорони об'єктів інтелектуальної власності є Перша Директива Ради 89/104 ЄЕС «Про наближення законодавства держав-членів, яке стосується торговельних марок» від 21 грудня 1988 р. та Регламент Ради ЄС № 40194 від 20 грудня 1993 р. «Про торговельну марку спільноти», послуговуються терміном «торговельна марка» [6; 7].

З вище наведеного напрошується запитання, яким законодавчим актом надавати перевагу при розгляді суперечок в частині захисту прав інтелектуаль-

ної власності, які можуть виникати у товаровиробників як в Україні, так і за її межами.

Відповідь на це запитання дає ст. 10 ЦК України. Вона визначає пріоритет міжнародних договорів над актами цивільного законодавства України. Тому у випадку якщо в чинному міжнародному договорі України, укладеному у визначеному законом порядку, містяться інші термінологічні поняття, ніж ті, що встановлюються актом цивільного законодавства, застосовуються правила відповідного міжнародного договору України.

Як показують дослідження, в інституційному середовищі України діють Паризька конвенція про охорону промислової власності, Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків, Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, Ніццька угода про міжнародну класифікацію виробів й послуг для реєстрації знаків та інші.

Слід відмітити, що в цих та інших міжнародних угодах, які стосуються правовідносин в частині засобів індивідуалізації товарів та послуг, використовуються різні термінологічні поняття — «знак», «товарний знак», «знак для товарів і послуг», «торговельна марка», які за своїм змістом, виходячи з положення ст. 492 ЦК України, є тотожними. Обґрунтованість зазначеного твердження вбачається, в першу чергу, у симантиці словосполучення «торговельна марка», яка, як стверджують фахівці, найкраще відповідає своєму призначенню як засобу індивідуалізації товарів та послуг.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що в Україні нормативно-правова база, що забезпечує правовий захист торговельних марок та комерційних позначень, в цілому вже сформована та за оцінками іноземних фахівців відповідає основним міжнародним нормам.

Однак стрімкий розвиток суспільних та міжнародних відносин породжує комплекс науково-технічних, економічних та правових проблем, вирішення яких нерозривно пов'язано з вдосконаленням нормативно-правової бази з питань захисту об'єктів інтелектуальної власності та приведення її до міжнародних стандартів.

Прийняття Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» стало імпульсом для подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства щодо захисту об'єктів інтелектуальної власності. Державний департамент інтелектуальної власності розробив законопроект «Про охорону прав на торговельні марки, географічні зазначення та комерційні найменування», прийняття якого сприятиме зближенню національного законодавства з законодавством Європейського Союзу.

Література

1. Цивільний кодекс України : офіц. вид. — К. : Атака, 2003. — 416 с.
2. Господарський кодекс України.
3. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: креативы метафізичного пошуку / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. — К., 2008. — 687 с.

4. Жаров В. Перспективи вдосконалення законодавства України з питань правової охорони торговельних марок і географічних зазначень / В. Жаров, А. Міндрул // Інтелектуальна власність. — 2005. — № 10. — С. 11–19.
5. Мельник О. М. Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні : монографія / О. М. Мельник. — Х., 2002. — 265 с.
6. Перша Директива Ради від 21 грудня 1988 року про наближення законодавства держав-членів, що стосується торговельних марок (89/104/ЄЕС) // Право інтелектуальної власності та законодавство Європейського Союзу / за ред. Ю. М. Капіци. — К. : Вид. дім «Слово», 2006.
7. Регламент Ради ЄС № 40/94 від 20 грудня 1993 р. «Про торговельну марку спільноти» // Право інтелектуальної власності та законодавство Європейського Союзу / за ред. Ю. М. Капіци. — К. : Вид. дім «Слово», 2006.
8. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності / П. М. Цибульов. — К. : Інтелектуальна власність і право, 2006. — 124 с.

Анотація

Гуменний Р. В. Торговельна марка та комерційне (фірмове) найменування як об'єкти інтелектуальної власності та їх правовий захист. — Стаття.

Досліджено проблемні питання сутності торговельних марок та комерційних найменувань, як об'єктів інтелектуальної власності. Проаналізовано функції торговельних марок і комерційних найменувань та їх правовий захист в контексті адаптації національного законодавства до законодавства європейських країн.

Ключові слова: торговельна марка, комерційне найменування, об'єкти інтелектуальної власності, правовий захист.

Аннотация

Гуменный Р. В. Торговая марка и коммерческое (фирменное) наименование как объекты интеллектуальной собственности и их правовая защита. — Статья.

Исследованы проблемные вопросы сущности торговых марок и коммерческих наименований как объектов интеллектуальной собственности. Проанализированы функции торговых марок и коммерческих наименований и их правовая защита в контексте адаптации национального законодательства к законодательству европейских стран.

Ключевые слова: торговая марка, коммерческое наименование, объекты интеллектуальной собственности, правовая защита.

Summary

Humennyi R. V. Trade Mark and Commercial (Brandname) Name As Objects of Intellectual Property and Their Legal Defense. — Article.

The problem questions of essence of trade marks and commercial names are investigational as objects of intellectual property. The functions of trade marks and commercial names and their legal defense are analyzed in the context of adaptation of national legislation to the legislation to the European countries.

Keywords: trade mark, commercial name, objects of intellectual property, legal defense.